

УДК 640.43:005.591.6(477)

**Галина П'ЯТНИЦЬКА,
Олег ГРИГОРЕНКО,
Віталій НАЙДЮК**

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Визначено основні передумови для інноваційного розвитку та фактори, які перешкоджають інноваціям, у сфері ресторанного господарства. Проведено оцінювання інноваційного потенціалу підприємств ресторанного господарства України. Охарактеризовано різновиди інновацій у ресторанному господарстві.

Ключові слова: розвиток, інноваційний потенціал, підприємство, заклад, ресторанне господарство, інновації, джерела покриття витрат, інтелектуальний капітал, конкурентні переваги.

Пятницкая Г., Григоренко О., Найдюк В. Инновационный потенциал развития предприятий ресторанного хозяйства в Украине. Определены предпосылки для инновационного развития и факторы, препятствующие инновациям, в сфере ресторанного хозяйства. Проведено оценивание инновационного потенциала предприятий ресторанного хозяйства Украины. Охарактеризованы разновидности инноваций в ресторанном хозяйстве.

Ключевые слова: развитие, инновационный потенциал, предприятие, учреждение, ресторанное хозяйство, инновации, источники покрытия расходов, интеллектуальный капитал, конкурентные преимущества.

© Галина П'ятницька, Олег Григоренко, Віталій Найдюк, 2013

Постановка проблеми. Сьогодні стратегічні цільові установки багатьох країн світу спрямовані на створення передумов для переходу економіки на інноваційну соціально-орієнтовану модель розвитку. Формуванню цих передумов сприяють і підприємства різних сфер економічної діяльності, які, прагнучи сформувати стійкі конкурентні переваги та ефективно функціонувати на ринку в довгостроковій перспективі, все частіше вдаються до впровадження інновацій та обирають стратегію інноваційного розвитку.

Звичайно, вибір інноваційного типу розвитку не панацея від усіх ринкових загроз. Саме тому керівники підприємств, що його обирають, мають зважати, наскільки цей шлях розвитку є прийнятним з огляду на наявний інноваційний потенціал та інші передумови, необхідні для впровадження інновацій. Це актуалізує проведення досліджень, присвячених проблематиці оцінювання інноваційного потенціалу підприємств і визначення інших передумов для їх інноваційного розвитку, а також класифікації інновацій з подальшим вибором найбільш прийнятних для підприємства залежно від специфіки його діяльності та ситуації на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні аспекти створення передумов для інноваційного розвитку підприємств, у тому числі шляхом формування та зміцнення інноваційного потенціалу, останнім часом активно досліджуються іноземними і вітчизняними вченими, про що, зокрема, свідчать наукові публікації С. Осборна [1], М. Лемона [2], Т. Кока [3], Г. Баженова [4], О. Васюхіна [5], Ю. Шипуліної [6], І. Федулової [7], Н. Чухрай [8] та ін. Деякі особливості інноваційної діяльності закладів і підприємств ресторанного господарства (РГ) висвітлювалися у попередніх наших дослідженнях [9–13] та в роботах М. Оттенбечер і Дж. Гнос [14], П. Джонс [15], О. Давидової та Н. Полстяна [16], Л. Яцун і О. Борисової [17] та ін. Проте питання оцінювання інноваційного потенціалу підприємств РГ України, як у період до прояву негативних наслідків світової економічної кризи 2008–2009 рр., так і після практично не вивчалися. Недостатньо дослідженими лишаються й інші передумови інноваційного розвитку підприємств РГ та різновиди їх інновацій за природою походження, що й стало основною метою дослідження.

Результати дослідження. Сфера РГ – велика організаційно-господарська система, підприємства якої виконують важливі соціальні завдання, пов'язані із задоволенням життєвих потреб населення у послугах з організації харчування та відпочинку і дозвілля. Нині в Україні діяльність у сфері РГ здійснюють як підприємства РГ (за КВЕД), так і підприємства інших видів економічної діяльності, структурними підрозділами яких є заклади РГ (рис. 1).

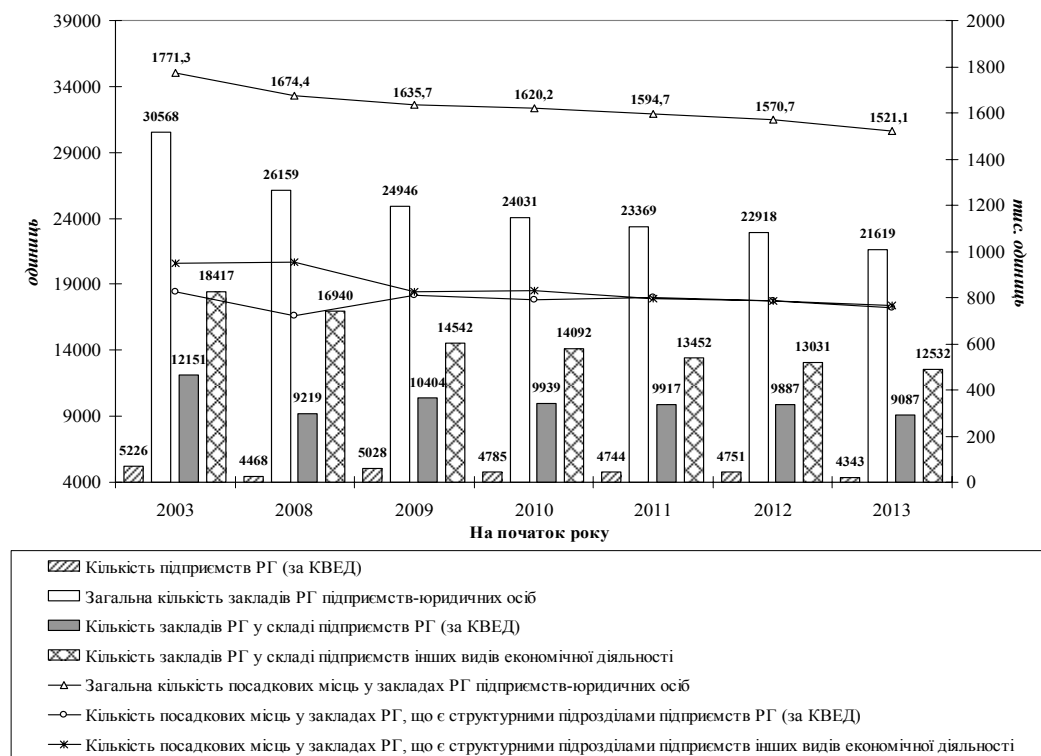

Рис. 1. Динаміка кількості підприємств і закладів ресторанного господарства України та посадкових місць у них протягом 2003–2013 рр.

Примітка. Побудовано за даними Державної служби статистики України [18, с. 102–105; 19, с. 102–105; 20, с. 102–105; 21, с. 102–105; 22, с. 15, 104–107; 23, с. 15, 102–105; 24, с. 119, 130–131, 189–190].

Під впливом різних факторів (передусім, економічного та соціально-демографічного характеру) кількість підприємств та закладів РГ в Україні та посадкових місць у них за останні одинадцять років постійно зменшувалася (див. рис. 1). За станом на 1 січня 2013 р. в країні функціонувало 4343 підприємства РГ – юридичних осіб (за КВЕД), що на 17 % менше порівняно з аналогічним періодом 2003 р. Протягом цього періоду загальна кількість закладів РГ, що здійснюють свою діяльність у складі підприємств – юридичних осіб усіх видів економічної діяльності, зменшилася на понад 29 %, а кількість посадкових місць у них – на 14 %.

Багато підприємств РГ України протягом досліджуваного періоду, намагаючись зміцнити свої конкурентні позиції на ринку та уникнути необхідності виходу з нього, вдавалися до різних інноваційних змін. Розвиток саме нецінової конкуренції особливо чітко простежувався у сегменті ресторанних послуг. Інноваційні концепції як вже діючих, так і новостворених в Україні ресторанів, згідно з результатами наших досліджень, забезпечили їм достатньо стійкі конкурентні переваги (у т. ч. завдяки унікальній продуктивній пропозиції) та, як наслідок,

дали змогу ефективно діяти на ринку навіть в умовах економічного спаду (особливо, якщо такі ресторани були ще й орієнтовані на так звану демократичну цінову політику, тобто вдало реалізували стратегію диференціації, забезпечуючи споживачів якісним сервісом і новими приємними емоціями, не забуваючи про оптимізацію своїх витрат). Саме цим, зокрема, можна пояснити те, що протягом 2003–2013 рр. середньорічні темпи приросту кількості підприємств РГ (за КВЕД), що здійснювали діяльність ресторанів, та закладів РГ типу "ресторан", а також посадкових місць у них були позитивними і становили 5.84, 2.38 та 3.85 % відповідно.

Поряд з цим варто відзначити, що не всі підприємства та заклади РГ, орієнтовані на інноваційний розвиток, спроможні ефективно функціонувати (як у періоди економічної скрути, так і за стабільної ситуації на ринку), оскільки завжди є ймовірність невдалого вибору інноваційної концепції чи проведення інноваційних змін; незадоволення власника розміром та/або швидкістю економічної віддачі від відкриття нового підприємства/закладу тощо. Наприклад, деякі українські ресторани, які під час інноваційних змін акцентувалися на створенні розкішного інтер'єру, невеликих порціях та високих цінах, вже в 2009 р. опинилися у складній ситуації та зазнали суттєвих збитків. Відкриті напередодні Євро-2012 поблизу головного стадіону країни НСК "Олімпійський" бари "IQ Bar", "MASKANO Bar" закрилися, оскільки не виправдали сподівань своїх власників.

Як свідчать результати наших досліджень, що проводилися протягом 2003–2013 рр., на 115 діючих в Україні підприємствах РГ ключовими передумовами для вибору та подальшої реалізації на них стратегії інноваційного розвитку були, з одного боку, висока інтенсивність конкуренції на ринку, пов'язана переважно з неціновими факторами, а з іншого – наявність на підприємстві досить потужного інноваційного потенціалу (на чому наголошували 100 % керівників дослідженої вибірки підприємств) або достатніх обсягів фінансових коштів і належного рівня інтелектуального капіталу для проведення ефективного трансферу технологій та/або аутсорсингу функцій менеджменту інновацій (67 %). Разом з тим керівники більшості з дослідженої в 2013 р. вибірки підприємств РГ виділяють декілька факторів, що перешкоджають упровадженню інновацій (*табл. 1*).

Отже, можна визначити загальний рівень інноваційного потенціалу різних за розміром і видами діяльності підприємств РГ в Україні. Скористаємося для цього одним із описаних у сучасних наукових джерелах [3; 4; 8; 25–27] науковим підходом, а саме тим, що передбачає оцінювання рівня інноваційного потенціалу підприємства і вибору відповідно до нього стратегії інноваційного розвитку на основі інформації про джерела покриття витрат (*табл. 2*).

Фактори, що перешкоджають інноваційному розвитку підприємств РГ в Україні

Фактори	Частка підприємств РГ вибірки, %
Нульовий рівень інноваційного потенціалу	100
Низький рівень фінансової стійкості, збитковість	96
Відсутність/нестача кваліфікованого персоналу (або тенденція до послаблення інтелектуального потенціалу)	64
Відсутність вільного доступу до інформації про технології реалізації інновацій	36
Складність пошуку партнерів для виконання завдань, пов'язаних з інноваційною діяльністю	48
Невисокий попит на інноваційну продукцію/послуги РГ	72

Примітка. Дослідження проводилося протягом I півріччя 2013 р.: $n_{\text{підприємств РГ}} = 25$.

У цілому, як свідчать дані *табл. 2*, більшість підприємств РГ України у дослідженні часові періоди мали низький рівень інноваційного потенціалу за джерелами покриття витрат. За такої ситуації цілком імовірно, що переважна кількість різних за розміром та видами діяльності підприємств РГ – і до прояву негативних наслідків загально-економічної кризи, і після появи ознак економічної стабілізації у 2010 р. – взагалі ігнорувала цільову спрямованість на перманентні інноваційні зміни (насамперед це стосується тих підприємств РГ, які отримали збиток від звичайної діяльності¹), інші ж – в основному вдавалися до модифікаційних інновацій, які пов'язані з незначними змінами існуючого асортименту продукції, технологій, системи управління тощо, виступаючи на ринку так званими послідовниками другої та подальших хвиль.

Найкращі перспективи щодо ефективної реалізації стратегії інноваційного розвитку мав у 2008 р. ринковий сегмент "Ресторани" великих і середніх підприємств, на якому зафіксована нормальна фінансова забезпеченість виробництва необхідними ресурсами. Варто зауважити, що середній рівень інноваційного потенціалу дає змогу підприємствам ефективно залучати нові технології до господарського обороту за умови використання деякого обсягу позикових коштів.

¹ За станом на кінець 2010 р. частка підприємств РГ України, які отримали збиток від звичайної діяльності, становила 41.4 % від їх загальної кількості.

Таблиця 2

**Оцінювання рівня інноваційного потенціалу підприємств ресторанного господарства України
за джерелами покриття витрат у 2008 та 2010 рр., млн грн**

Показник	Підприємства за видом діяльності												
	Часовий період, рік	По всіх підприємствах РГ			ресторани			бари			їдальні та постачання готової їжі		
		разом	малих і середніх	великих і середніх	разом	малі	великі та середні	разом	малі	великі та середні	разом	малі	великі та середні
Власний капітал	2008	1678.1	1052.7	625.4	1294.6	867.2	427.4	143.3	125.1	18.2	240.2	60.4	179.8
	2010	2202.0	1284.5	917.5	1779.0	1089.3	689.7	235.3	148.2	87.1	187.7	47.0	140.7
Необоротні активи	2008	3179.6	1776.5	1403.1	2683.5	1482.3	1201.2	254.8	224.0	30.8	241.3	70.2	171.1
	2010	3486.4	2177.6	1308.8	2841.3	1803.4	1037.9	466.8	298.5	168.3	178.4	75.8	102.6
Власні оборотні кошти (ВОК)	2008	-1501.5	-723.8	-777.7	-1389.0	-615.1	-773.8	-111.5	-98.9	-12.6	-1.1	-9.8	8.7
	2010	-1284.4	-893.1	-391.3	-1062.2	-714.1	-348.1	-231.5	-150.3	-81.2	9.3	-28.8	38.1
Довгострокові кредити та позикові кошти (ДК)	2008	1516.4	530.4	986.0	1442.0	479.3	962.7	53.4	42.5	10.9	20.9	8.5	12.4
	2010	946.4	588.0	358.4	813.4	509.7	303.7	105.1	62.0	43.1	27.9	16.3	11.6
Короткострокові кредити та позикові кошти (КК)	2008	2172.3	1499.7	672.6	1586.1	1144.3	441.8	307.4	273.7	33.7	278.9	81.7	197.2
	2010	2551.8	1712.8	839.0	1775.1	1276.1	499.0	251.0	223.1	27.9	525.7	213.6	312.1
Надлишок (+) або нестача (-) для покриття витрат													
ВОК	2008	-2071.3	-1084.4	-986.9	-1804.3	-902.1	-902.2	-177.9	-153.6	-24.3	-89.0	-28.7	-60.3
	2010	-2004.2	-1353.9	-650.3	-1609.1	-1107.1	-502.0	-285.7	-191.4	-94.3	-109.4	-55.4	-54.0
ВОК + ДК	2008	-554.9	-554.0	-0.9	-362.4	-422.8	60.4	-124.5	-111.1	-13.4	-68.0	-20.1	-47.9
	2010	-1057.7	-765.9	-291.8	-795.6	-597.3	-198.3	-180.5	-129.4	-51.1	-81.5	-39.1	-42.4
ВОК + ДК + КК	2008	1617.4	945.7	671.7	1223.8	721.5	502.3	182.9	162.6	20.3	210.8	61.6	149.2
	2010	1494.1	947.0	547.1	979.5	678.8	300.7	70.5	93.7	-23.2	344.2	174.5	169.7
Рівень інноваційного потенціалу	2008	низький			середній			низький			низький		
	2010	низький			низький			низький			нульовий		

Примітка. Розраховано за даними Державної служби статистики України (зведена інформація за формою № 1 "Баланс" різних за розміром та видами діяльності підприємств РГ).

Протилежна описаній вище (найгірша, з точки зору створення передумов для інноваційного розвитку) ситуація склалася в 2010 р. на ринковому сегменті "Бари" великих і середніх підприємств, коли в 2008 р. з низького рівня інноваційний потенціал цих підприємств знизився до нульового. Останнє свідчить про дефіцит або відсутність джерел формування витрат, а отже, і неможливість впровадження будь-яких інноваційних змін.

Проведений нами в одному з попередніх досліджень [28] аналіз фінансової стійкості різних за розміром підприємств РГ в Україні показав, що в цілому на цих підприємствах і в 2008 р., і в 2010 р. спостерігалось порушення структури фінансових потоків, зростання коефіцієнта фінансового ризику, виникали проблеми з ресурсним забезпеченням, гнучкістю використання власних коштів тощо. Негативні показники фінансової стійкості підприємств РГ в Україні можуть стати на заваді орієнтації їх стратегічного розвитку на інноваційні зміни, ускладнити процес прийняття управлінських рішень щодо впровадження інновацій.

Беручи до уваги, що наявність та розвиток інтелектуального капіталу є важливою передумовою інноваційного розвитку підприємств, доцільно провести його оцінювання на різних за розміром та видами діяльності підприємств РГ в Україні (табл. 3). У цьому дослідженні застосовано один з найбільш поширених дохідних методів оцінювання інтелектуального капіталу – метод інтелектуальної доданої вартості (*VAIC*), який розробив А. Пулик [29].

Таблиця 3

**Зміна коефіцієнта інтелектуальної доданої вартості підприємств
ресторанного господарства України**

Підприємства РГ	Коефіцієнт інтелектуальної доданої вартості (<i>VAIC</i>)		
	2008	2010	абсолютне відхилення (+ / -) 2010 / 2008
Усі	6.37	6.43	0.06
Малі	6.60	6.65	0.05
Великі та середні	6.24	6.36	0.12
Ресторани	6.87	7.00	0.13
Бари	5.30	5.28	-0.02
Їдальні та постачання готової їжі	5.79	5.78	-0.01

Примітка. Розраховано за даними Державної служби статистики України (зведена інформація за формою № 1 "Баланс" та формою № 2 "Звіт про фінансові результати" різних за розміром та видами діяльності підприємств РГ).

Зважаючи, що значення *VAIC* може коливатися від 2 до 15, робимо висновок про посередній рівень ефективності інтелектуального капіталу підприємств РГ України. При цьому, якщо по всіх підприємствах РГ, а також вибірках малих, великих і середніх підприємств РГ, ресторанах коефіцієнт інтелектуальної доданої вартості у 2010 р.

збільшився порівняно з 2008 р., що є позитивною тенденцією з точки зору розвитку та ефективності використання інтелектуального капіталу, то на підприємствах РГ за видами діяльності "Бари" і "Їдальні та постачання готової їжі" він зменшився. Останнє свідчить про зменшення здатності барів, їдалень та підприємств з постачання готової їжі (кейтерингу) створювати додану вартість, тобто про погіршення інтелектуального потенціалу відповідних сегментів на ринку послуг РГ, а отже, і про ймовірність виникнення проблем за умови вибору та реалізації цими підприємствами стратегії інноваційного розвитку.

Досліджуючи попит на інноваційну продукцію/послуги РГ, а також ставлення споживачів до інновацій у ресторанному господарстві, нами протягом I кварталу 2010 р. – II кварталу 2013 р. проведено опитування майже 1.3 тис. відвідувачів різних типів (переважно загальнодоступних) підприємств/закладів РГ України. Згідно з отриманими результатами анкетування встановлено, що переважна більшість (3/4 вибірки респондентів) вважають, що саме успішні інновації (англ. *successful innovation*) суттєво впливають не тільки на прийняття ними рішення про одноразове відвідування того чи іншого підприємства/закладу РГ, а й сприяють зростанню частоти відвідування тих, які реалізують стратегію інноваційного розвитку. Крім того, виявлено, що періодичні рекомбінаційні та постійні модифікаційні інновації нині є конкурентними перевагами практично для будь-якого типу підприємства/закладу РГ, а ресторанам і барам класів "люкс" та "вищий", кафе з обслуговуванням офіціантами взагалі іноді доцільно вдаватися до радикальних інновацій.

Отже, нині в Україні чітко простежується, з одного боку, зацікавленість споживачів у інноваційних змінах на підприємствах РГ, що прямо впливає на обсяги попиту, а з іншого – низький рівень інноваційного потенціалу, незадовільний рівень фінансової стійкості на багатьох підприємствах РГ та погіршення інтелектуального капіталу на підприємствах РГ за видами діяльності "Бари" і "Їдальні та постачання готової їжі", що стримує інноваційну активність цих підприємств і заважає їх ефективному інноваційному розвитку. Це, а також підвищення інтенсивності конкуренції (особливо у великих містах) об'єктивно обумовлює зміцнення конкурентних позицій тих підприємств РГ, які є фінансово стійкими, де простежується позитивна динаміка у розвитку інтелектуального капіталу та які мають високий або середній рівні інноваційного потенціалу, забезпечуючи завдяки йому стійкі конкурентні переваги, пов'язані з освоєнням/впровадженням інновацій.

Виявлено, що ефективні інноваційні зміни на підприємствах РГ можуть мати як інтервальну, так і екстервальну природу походження [30]. Прикладом екстервальних інновацій у сфері РГ можуть бути нові формати організації роботи та концепції підприємств/

закладів РГ, нові технології виробництва тощо. Так, наприклад, екстернальною інновацією є поява так званої молекулярної кухні, що уможливорює створювати страви різноманітних смаків навіть без наявності певних продуктів завдяки використанню знань з хімії та фізики. У межах її розвитку за пропозицією Е. Тіса – паризького хіміка, автора теорії молекулярної гастрономії, з рідкого азоту почали робити морозиво та іншу продукцію. У січні 2013 р. у Києві відкрився перший ресторан молекулярної кухні "ДК" ("DK Restaurant").

Інтернальні інновації на підприємствах РГ можна умовно поділити на чотири підвиди: *торговельно-технологічні; виробничо-технологічні; науково-технічні; організаційно-управлінські*. Приклади *торговельно-технологічних* інновацій: електронне меню (англ. *e-Menu*), завдяки якому замовлення страв та / або напоїв на підприємстві РГ кожен споживач здійснює самостійно за допомогою спеціальних сенсорних екранів; високотехнологічний стіл, поверхнею якого є сенсорний монітор, що дозволяє не тільки робити замовлення, а і спостерігати за роботою кухарів, обирати оформлення столу, музичний супровід, грати у комп'ютерні ігри під час очікування замовлення тощо. *Виробничо-технологічні* інновації: встановлення на підприємствах РГ пароконвектоматів, що дозволяють замінити відразу декілька видів технологічного та теплового обладнання – плити, жарильні шафи, котли, фритюрниці тощо; розробка рецептур фірмових страв та технологій їх виробництва. *Науково-технічні* інновації, пов'язані з впровадженням нової техніки, полегшують роботу персоналу підприємств (наприклад, введення в експлуатацію нових касових апаратів, що мають додаткові інформаційні функції; встановлення посудомийних машин тощо). *Організаційно-управлінські* інновації стосуються організаційної структури, а також процесів управління персоналом та діяльності різних підрозділів підприємств. Приклади цього різновиду інновацій: створення контактних груп на підприємствах для підвищення ефективності обміну інформацією між різними категоріями персоналу; проведення заходів "таємний покупець" з метою виявлення недоліків в обслуговуванні споживачів з подальшим внесенням коректив в організацію роботи обслуговуючого персоналу; запровадження автоматизованих систем управління (АСУ). Зокрема, сьогодні ресторатори використовують такі АСУ, як: R-Keerreg (з 1992 р. на ринку); Z-Cash (відносно новий продукт, перші версії якого тестувалися у 2006 р.); ALOHA POS (з 1992 р., користувачами є понад 30 тис. ресторанів у 30 країнах світу, у т. ч.: "Burger King", "TGI Fridays", "Baskin Robins", "KFC"); українська розробка "B52 Ресторан" (з 1995 р.) тощо.

Висновки. Підводячи підсумки результатів дослідження можна констатувати, що *по-перше*, ключовими передумовами для вибору підприємствами РГ стратегії інноваційного розвитку є наявність на них достатньо потужного інноваційного потенціалу або достатніх обсягів фінансових коштів і належного рівня інтелектуального капіталу

для проведення ефективного трансферу технологій та/або аутсорсингу функцій менеджменту інновацій.

По-друге, суттєво перешкоджати інноваціям, а отже, інноваційному розвитку у сфері РГ, можуть такі фактори: нульовий рівень інноваційного потенціалу, низький рівень фінансової стійкості, збитковість підприємств, невисокий попит на інноваційну продукцію/послуги РГ та відсутність чи нестача кваліфікованого персоналу або тенденція до послаблення інтелектуального потенціалу.

По-третє, протягом останніх років в Україні відбулося зростання пріоритету інновацій для потенційних споживачів ресторанних послуг, що сприяло розгортанню нецінової конкуренції та, як наслідок, формуванню позитивної динаміки в розвитку тих сегментів галузевого ринку, в яких підприємства РГ більш активно долучалися до інноваційних змін.

По-четверте, встановлено, що успішні інновації суттєво впливають на прийняття споживачем рішення про одноразове відвідування того чи іншого закладу РГ та сприяють зростанню частоти відвідування підприємств/закладів РГ, які реалізують стратегію інноваційного розвитку.

По-п'яте, виявлено, що періодичні рекомбінаційні та постійні модифікаційні інновації нині є конкурентними перевагами практично для будь-якого типу підприємства/закладу РГ, а ресторанам і барам класів "люкс" та "вищий", кафе з обслуговуванням офіціантами взагалі іноді доцільно вдаватися до радикальних інновацій.

По-шосте, більшість підприємств РГ України в досліджені часові періоди мали низький рівень інноваційного потенціалу за джерелами покриття витрат та посередній рівень ефективності інтелектуального капіталу, які, зважаючи на економічні складності, найближчим часом суттєво не покращаться.

По-сьоме, простежується дихотомія між зацікавленістю споживачів у інноваційних змінах на підприємствах РГ та низьким рівнем інноваційного потенціалу у переважній кількості підприємств РГ України, що стримує їх інноваційну активність. Зазначене обумовлює зміцнення в сучасних умовах господарювання конкурентних позицій тих підприємств РГ, які мають високий або середній рівні інноваційного потенціалу, тенденцію до підвищення фінансової стійкості, зміцнення інтелектуального потенціалу та забезпечують завдяки цьому стійкі конкурентні переваги, пов'язані з освоєнням/впровадженням інновацій.

По-восьме, ефективні інноваційні зміни на підприємствах РГ можуть мати як інтервальну, так і екстервальну природу походження. Для забезпечення міцної конкурентної позиції на ринку процеси інноваційних змін на підприємствах/закладах РГ (особливо загальнодоступної мережі) мають відбуватися не рідше, ніж кожні 2–5 роки, а найбільшу увагу в ході цих змін варто приділяти інтервальним торговельно-технологічним і виробничо-технологічним інноваціям.

По-дев'яте, з метою стимулювання інноваційної активності у сфері РГ України доцільно:

– створити передумови для поширення стратегічного інноваційного мислення шляхом впровадження нових (бажано креативних) програм навчання при підготовці спеціалістів для сфери ресторанного господарства, виробництва харчових продуктів тощо;

– забезпечити формування на галузевому ринку сприятливого інноваційного середовища;

– сприяти зміцненню та поглибленню співробітництва між науковцями та практиками, які прагнуть розробляти ефективні стратегії інноваційного розвитку підприємств РГ.

Отримані дані можуть бути використані для проведення подальших досліджень, присвячених проблематиці управління інноваційним розвитком підприємств РГ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Osborne S. P.* The once and future pioneers? The innovative capacity of voluntary organisations and the provision of public services: A longitudinal approach / Stephen P. Osborne, Celine Chew, Kate McLaughlin // *Public Management Review*. — 2008. — Vol. 10, N 1. — P. 51—70.
2. *Lemon M.* Organizational culture as a knowledge repository for increased innovative capacity / Mark Lemon, Parminder Singh Sahota // *Technovation*. — 2004. — Vol. 24, N 6. — P. 483—498.
3. *Koc T.* Factors impacting the innovative capacity in large-scale companies / Tufan Koc, Cemil Ceylan // *Technovation*. — 2007. — Vol. 27, N 3. — P. 105—114.
4. *Баженов Г. Е.* Инновационный потенциал предприятия: экономический аспект / Г. Е. Баженов, О. А. Кислицына // *Вестн. Томск. гос. ун-та*. — 2009. — № 323. — С. 222—228.
5. *Васюхин О. В.* Концептуальный подход к формированию и развитию инновационного потенциала предприятия / О. В. Васюхин, Е. А. Павлова // *Современные проблемы науки и образования*. — 2013. — № 3. — Режим доступа : <http://www.science-education.ru/109-9163>.
6. *Шипуліна Ю. С.* Управління розвитком інноваційного потенціалу промислових підприємств / Ю. С. Шипуліна // *Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці : монографія ; за заг. ред. С. М. Ілляшенка*. — Суми : Університетська книга, 2005. — С. 174—231.
7. *Федулова І. В.* Стратегічні напрями розвитку інноваційного потенціалу промислових підприємств / І. В. Федулова // *Науковий вісн. Волинськ. нац. ун-ту ім. Л. Українки*. — 2010. — № 5. — С. 65—69.
8. *Чухрай Н.* Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове і логістичне забезпечення : монографія / Н. Чухрай. — Л. : НУ "Львівська політехніка", 2002. — 315 с.

9. П'ятницька Г. Сучасні проблеми інноваційного розвитку ресторанного господарства України / Г. П'ятницька, О. Григоренко // Вісн. КНТЕУ. — 2005. — № 1. — С. 5—11.
10. П'ятницька Г. Т. Вплив інноваційних змін на діяльність підприємств ресторанного господарства / Г. Т. П'ятницька, Н. О. П'ятницька // Економіка розвитку. — 2013. — № 1 (65). — С. 122—126.
11. П'ятницька Г. Т. Ресторанне господарство України: ринкові трансформації, інноваційний розвиток, структурна переорієнтація : монографія / Г. Т. П'ятницька. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. — 465 с.
12. Найдюк В. С. Інновації в системі управління підприємствами ресторанного господарства / В. С. Найдюк // Сталий розвиток економіки. — 2012. — № 2. — С. 228—233.
13. Найдюк В. С. Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств / В. С. Найдюк // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2013. — № 3. — С. 251—263.
14. Ottenbacher M. How to develop successful hospitality innovation / M. Ottenbacher, J. Gnoth // Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly. — 2005. — Vol. 46 (2). — P. 205—222.
15. Jones P. Managing hospitality innovation / P. Jones // Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly. — 1996. — Vol. 37. — P. 86—95.
16. Давидова О. Ю. Інформаційно-комп'ютерні інновації в ресторанному бізнесі / О. Ю. Давидова, Н. В. Полстяна // Комунальне господарство міст. — 2012. — № 106. — С. 403—408. — (Серія "Економічні науки").
17. Яцун Л. М. Етапи життєвого циклу інновацій підприємств харчування / Л. М. Яцун, О. В. Борисова // Вісник ДонДУЕТ. — 1999. — № 1. — С. 79—85.
18. Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства підприємств на 1 січня 2008 року : стат. бюл. — К. : Держкомстат України, 2009. — 135 с.
19. Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства на 1 січня 2009 року : стат. бюл. — К. : Держкомстат України, 2010. — 53 с.
20. Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства підприємств на 1 січня 2010 року: стат. бюл. — К. : Держкомстат України, 2011. — 135 с.
21. Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства підприємств на 1 січня 2011 року: стат. бюл. — К. : Держкомстат України, 2011. — 135 с.
22. Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства підприємств на 1 січня 2012 року: стат. бюл. — К. : Державна служба статистики України, 2012. — 125 с.
23. Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства підприємств на 1 січня 2013 року: стат. бюл. — К. : Державна служба статистики України, 2013. — 123 с.
24. Роздрібна торгівля України у 2005 році : стат. зб. — К. : Держкомстат України, 2006. — 214 с.
25. Маслак О. І. Система показників оцінки інноваційного потенціалу промислового підприємства / О. І. Маслак, Л. А. Квятковська // Ефективна економіка. — 2010. — № 9. — Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=298>.

26. Чабан В. Г. Інноваційний потенціал підприємства та його оцінка / В. Г. Чабан // Фінанси України. — 2006. — № 5. — С. 142—148.
27. Супруненко С. А. Аналіз інноваційного потенціалу підприємства як складова етапу дослідження процесу податкового планування / С. А. Супруненко. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Traeiv/2008/41.pdf.
28. П'ятницька Г. Т. Розвиток ресторанного господарства в Україні: структурні трансформації, фінансова стійкість підприємств, прогнози / Г. Т. П'ятницька, О. М. Григоренко, В. С. Найдюк // Економіст. — 2013. — № 11. — С. 37—45.
29. Pulic A. VAIC™ – an accounting tool for IC management / Ante Pulic // International Journal of Technology Management. — 2000. — Vol. 20, N 5—8. — P. 702—714.
30. П'ятницька Г. Т. Екстернальні та інтернальні інновації у сферах торгівлі та ресторанного господарства / Г. Т. П'ятницька, О. М. Григоренко // Торгівля та готельно-ресторанний бізнес: інноваційний розвиток в умовах глобалізації : тези Всеукр. наук.-практ. конф., 20 квітня 2012 р. : у 2-х ч. — Ч. 1. — Х. : ХДУХТ, 2012. — С. 194—195.

Стаття надійшла до редакції 02.10.2013.

Piatnytska G., Hryhorenko O. Najduk V. Innovative potential of development of catering enterprises in Ukraine.

Background. Today, the strategic target set in many countries are aimed at creating conditions for the economy transition to an innovative socially-oriented development model. Enterprises also take part in the process. Specified update research on the issue of assessment of innovation potential and other prerequisites for innovative development of restaurant industry enterprises (RI). The purpose of the study is evaluating existing innovative potential of RI enterprises in Ukraine and to define conditions for their innovation.

Results. It was established that at 115 RI enterprises operating in Ukraine the key prerequisites for selection and subsequent implementation of innovative strategies for their development, on the one hand, are the high intensity of competition in the market, mainly related to non-price factors, on the other – there are rather strong innovative capacity or sufficient levels of funding and an adequate level of intellectual capital for the effective transfer of technology and/or outsourcing functions of management innovation at an enterprise. Most RI enterprises in 2008 and 2010 had a low potential for innovative sources of financing costs and mediocre level of efficiency of intellectual capital, which, because of the economic difficulties, has not significantly improved in subsequent time periods. The presence of a dichotomy between the consumers interest in innovative changes in RI enterprises in Ukraine and the low level of innovative capacity, which hinders innovation activity of enterprises have been detected. It has been established that effective innovative change in RI enterprises may have the internal and nature of external origin.

Conclusion. In recent years priority of innovations for potential consumers of restaurant services is growing in Ukraine. Following factors prevents the development of innovative RI enterprises: zero innovation potential, low level of financial stability, losses, low demand for innovative products/services of RI and the absence or lack of qualified personnel or a tendency to weakening of intellectual potential. To ensure a strong competitive position in the market of innovative changes in RI enterprises should take place at least every 2–5 years and the greatest attention should be paid to internal trade and technology, production and technological innovation. Areas to stimulate innovative activity in RI in Ukraine have been defined.

Key words: development, innovation potential, enterprise, establishment, restaurant industry, innovation, sources of financing costs, intellectual capital, competitive advantage.

REFERENCES

1. Osborne S. P. The once and future pioneers? The innovative capacity of voluntary organisations and the provision of public services: A longitudinal approach / Stephen P. Osborne, Celine Chew, Kate McLaughlin // *Public Management Review*. — 2008. — Vol. 10, N 1. — P. 51—70.
2. Lemon M. Organizational culture as a knowledge repository for increased innovative capacity / Mark Lemon, Parminder Singh Sahota // *Technovation*. — 2004. — Vol. 24, N 6. — P. 483—498.
3. Koc T. Factors impacting the innovative capacity in large-scale companies / Tufan Koc, Cemil Ceylan // *Technovation*. — 2007. — Vol. 27, N 3. — P. 105—114.
4. Bazhenov G. E. Innovacionnyj potencial predprijatija: jekonomicheskij aspekt / G. E. Bazhenov, O. A. Kislicyna // *Vestn. Tomsk. gos. un-ta*. — 2009. — № 323. — S. 222—228.
5. Vasjuhin O. V. Konceptual'nyj podhod k formirovaniju i razvitiju inno-vacionnogo potenciala predprijatija / O. V. Vasjuhin, E. A. Pavlova // *Sovremennye problemy nauki i obrazovanija*. — 2013. — N 3. — Rezhim dostupa : <http://www.science-education.ru/109-9163>.
6. Shypulina Ju. S. Upravlinnja rozvytkom innovacijnogo potencialu promyslovyh pidpryjemstv / Ju. S. Shypulina // *Problemy upravlinnja innovacijnym rozvytkom pidpryjemstv u tranzytivnij ekonomici : monografija ; za zag. red. S. M. Illjashenka*. — Sumy : Universytets'ka knyga, 2005. — S. 174—231.
7. Fedulova I. V. Strategichni naprjamy rozvytku innovacijnogo potencialu promyslovyh pidpryjemstv / I. V. Fedulova // *Naukovyj visn. Volyns'k. nac. un-tu imeni Lesi Ukrai'nky*. — 2010. — № 5. — S. 65—69.
8. Chuhraj N. Formuvannja innovacijnogo potencialu pidpryjemstva: marketyngove i logistychno zabezpechennja : monografija / N. Chuhraj. — L. : NU "L'vivs'ka politehnika", 2002. — 315 s.
9. P'jatnyc'ka G. Suchasni problemy innovacijnogo rozvytku restorannogo gospodarstva Ukrai'ny / G. P'jatnyc'ka, O. Grygorenko // *Visn. KNTEU*. — 2005. — № 1. — S. 5—11.
10. P'jatnyc'ka G. T. Vplyv innovacijnyh zmin na dijal'nist' pidpryjemstv restorannogo gospodarstva / G. T. P'jatnyc'ka, N. O. P'jatnyc'ka // *Ekonomika rozvytku*. — 2013. — № 1 (65). — S. 122—126.
11. P'jatnyc'ka G. T. Restoranne gospodarstvo Ukrai'ny: rynkovi transformacii, innovacijnyj rozvytok, strukturna pereorijentacija : monografija / G. T. P'jatnyc'ka. — K. : KNTEU, 2007. — 465 s.
12. Najdjuk V. S. Innovacii' v systemi upravlinnja pidpryjemstvamy restorannogo gospodarstva / V. S. Najdjuk // *Stalyj rozvytok ekonomiky*. — 2012. — № 2. — S. 228—233.
13. Najdjuk V. S. Sutnist' ta peredumovy innovacijnogo rozvytku pidpryjemstv / V. S. Najdjuk // *Marketyng i menedzhment innovacij*. — 2013. — № 3. — S. 251—263.
14. Ottenbacher M. How to develop successful hospitality innovation / M. Ottenbacher, J. Gnoth // *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*. — 2005. — Vol. 46 (2). — P. 205—222.
15. Jones P. Managing hospitality innovation / P. Jones // *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*. — 1996. — Vol. 37. — P. 86—95.
16. Davydova O. Ju. Informacijno-komp'juterni innovacii' v restorannomu biznesi / O. Ju. Davydova, N. V. Polstjana // *Komunal'ne gospodarstvo mist*. — 2012. — № 106. — S. 403—408. — (Serija "Ekonomichni nauky").
17. Jacun L. M. Etapy zhyttjevogo cyklu innovacij pidpryjemstv harchuvannja / L. M. Jacun, O. V. Borysova // *Visnyk DonDUET*. — 1999. — № 1. — S. 79—85.
18. Merezha rozdribnoi' torgivli ta restorannogo gospodarstva pidpryjemstv na 1 sichnja 2008 roku : stat. bjul. — K. : Derzhkomstat Ukrai'ny, 2009. — 135 s.
19. Merezha rozdribnoi' torgivli ta restorannogo gospodarstva na 1 sichnja 2009 roku : stat. bjul. — K. : DerzhkomstatUkrai'ny, 2010. — 53 s.

20. Merezha rozdrubnoi' torgivli ta restorannogo gospodarstva pidprijemstv na 1 sichnja 2010 roku: stat. bjul. — K. : Derzhkomstat Ukrainy, 2011. — 135 s.
21. Merezha rozdrubnoi' torgivli ta restorannogo gospodarstva pidprijemstv na 1 sichnja 2011 roku: stat. bjul. — K. : Derzhkomstat Ukrainy, 2011. — 135 s.
22. Merezha rozdrubnoi' torgivli ta restorannogo gospodarstva pidprijemstv na 1 sichnja 2012 roku: stat. bjul. — K. : Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2012. — 125 s.
23. Merezha rozdrubnoi' torgivli ta restorannogo gospodarstva pidprijemstv na 1 sichnja 2013 roku: stat. bjul. — K. : Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2013. — 123 s.
24. Rozdrubna torgivlja Ukrainy u 2005 roci : stat. zb. — K. : Derzhkomstat Ukrainy, 2006. — 214 s.
25. Maslak O. I. Systema pokaznykiv ocinky innovacijnogo potencialu promyslovogo pidprijemstva / O. I. Maslak, L. A. Kvjatkovs'ka // Efektyvna ekonomika. — 2010. — № 9. — Rezhym dostupu : <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=298>.
26. Chaban V. G. Innovacijnyj potencial pidprijemstva ta jogo ocinka / V. G. Chaban // Finansy Ukrainy. — 2006. — № 5. — S. 142—148.
27. Suprunenko S. A. Analiz innovacijnogo potencialu pidprijemstva jak skladova etapu doslidzhennja procesu podatkovogo planuvannja / S. A. Suprunenko. — Rezhym dostupu : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Tpaeiv/2008/41.pdf.
28. P'jatnyc'ka G. T. Rozvytok restorannogo gospodarstva v Ukraini: strukturni transformacii, finansova stijkist' pidprijemstv, prognozy / G. T. P'jatnyc'ka, O. M. Grygorenko, V. S. Najdjuk // Ekonomist. — 2013. — № 11. — S. 37—45.
29. Pulic A. VAIC™ – an accounting tool for IC management / Ante Pulic // International Journal of Technology Management. — 2000. — Vol. 20, N 5—8. — P. 702—714.
30. P'jatnyc'ka G. T. Eksternal'ni ta internal'ni innovacii' u sferah torgivli ta restorannogo gospodarstva / G. T. P'jatnyc'ka, O. M. Grygorenko // Torgivlja ta gotel'no-restorannyj biznes: innovacijnyj rozvytok v umovah globalizacii' : tezy Vseukr. nauk.-prakt. konf., 20 kvitnja 2012 r. : u 2-h ch. — Ch. 1. — H. : HDUHT, 2012. — S. 194—195.